

nauku raztresene so mične in lahko umevne uganjke. Da se otročje oko navadi različnih tiskanih črk, je vsako berilo z drugačnimi črkami tiskano, česa v starem „Abecedniku“ in v „Začetnici“ pogrešamo.

Cesarska pesem, katere naj v nobenem berilu ne manjka, in kratko vošilo končate „Abecednik“.

Šolske knjige morajo biti vravnane po učnih črtežih. Učitelji so zahtevali in zahtevali novih učnih knjig. — Slovenski „Abecednik“ iz c. k. zaloge šolskih bukev je potekel in iz Dunaja so nam poslali jeseni l. 1878 „Začetnico in I. berilo“. Učitelji po Kranjskem niso bili nič kaj zadovoljni s to knjigo. — Razvrstitev je izvrstna, zadržaj knjige sploh ustreza, a mislimo le na format knjige in na nje ceno; 30 kr. za prvo knjigo, ki jo otrok v roke dobiva, to je vendar malo preveč. — Dve ali še tri leta naj bi se otrok iz ene in iste knjige učil brati, pisati, pa še nekaj slovnice, no to je vendar otroku predolgočasno. Prvo knjigo navadno raztrgajo otroci, preden brati znajo, pozneje uže nekaj bolj knjigo varujejo. Prejšnji slovenski „Abecednik“ je bil nekaj preobširen po nekaterih vajah, in sploh ni bil uravnan po novih učnih črtežih. Iz teh in takih uzrokov sta se pisatelja lotila dela, in spravila na dan res kaj izvrstnega in vrednega priporočila. Naj bi se učitelji le zamislili v ta „Abecednik“, ker tukaj ni besede, ki bi ne bila premišljena in preudarjena. Tudi unanja oblika knjigo priporoča, papir je trden, vezanje dobro, cena 20 kr. ni prenapeta. Vrhu tega daje založnik g. Bamberg v Ljubljani na 10 iztisov 1 za revne otroke. Učitelji, lahko se sami prepričate, da je stvar taka! Prihodnje leto o slovensko-nemškem „Abecedniku“ kaj! Bog!

Dr. France Prešern.

Kakor na grobu — postavili so tudi v našem slovstvu malo da ne vsi boljši pesniki ranjkemu sprelepim spominkov — tako, da je težko povedati, kateri je lepši ali celó najlepši.

Vže l. 1832, kedar se Prešern še le z nekterimi spevi prikaže na pesniškem polji, pozdravi ga Fr. L. Čelakovský klasičnega pesnika slovanskega; l. 1833 ga rojakom svojim iskreno pohvali M. Čop. Radostno so sprejemali Slovenci sploh Prešernove pesmi, slovenske in nemške; le premalo jih jim je védno bilo.

Pesnik sam se primérja labudu. — Torej je l. 1847 o njegovih „Poezijah“ v „Novicah“ pisal Fr. Malavašič, da Prešern more se priličiti labudu, kateri preganjan in ranjen od nemilih viharjev osode plava po samotnem jezeru življenja; išče, česar najti ne more; hrepeni po tém, kar mu je namenjeno, česar pa doseči ne more, in zdaj v žalosti svojega serca v milih glasih zdihuje, zdaj v nevolji srečo v britkem spoznanji

njene nestanovitnosti in goljufnosti ostro toži. Ker on najljubše od ljubezni pòje, bi ga smeli imenovati pesnika ljubezni.

Iz pričujočega mojega sestavka se pa vidi, kdaj je Prešern jel popévati, kako je napredoval, kdaj in kje je spravil to in uno na svetlo, kako razsvetljuje on svojo dobo in kako tudi ona nam pojasnjuje pesnika.

Meni vzlasti pomélnjivo zdi se to, kar pisatelj ali posebej pesnik sam da na svetlobo; o tem gre mu sodba. — Lepe in resnične so misli v pesmih natisnjenih v Kr. Čbelice V. Bukvicah še za življenja njegovega na pr. o zadovoljnem življenji samostanskem in o nevarni prostosti mej svetom; o preozkoserčni pravilnosti redovniški pa o modri duhovni skerbniosti pastirski; o pravem češčenji Device Marije in o katoliškem obhajnji božjih potov — zoper Janzeniste; o pobožni vernosti Ljubljancev in o naslednji gospodski brezvernosti itd. itd.: vendar perve pomembe so in ostanejo po njem samem priobčene

Poezije Doktorja Franceta Prešerna.

Poezije — „Poezija, dar nebeški!“ pòje I. Vilhar. Ta dar imel je v obilnosti Prešern. „Velévati pevcu ne smem — V dolžnosti on višega kralja stoji, — Zamaknjenja hip mu je ukaza. — Kot burja po zraku izvoli si pot, — Ne vé se, kdaj pride, ne zna se od kod, — Kakor vir neznane iz žile, — Tak pevcu se pesem iz duše glasi — In temnih počutkov oblasti budi, — Ko skrite v oserčji so bile“ (Schiller — Koseski). — Pravi pesnik pòje in — „Za pesmi cilj in konec ne vprašuje, — In njezin vspeh si v nemar pušča on. — Vsesilna moč nadzvezdnega vlivanja — Objema pesmonosno mu sercé, — In brez skerbi do ptujga poslušanja — Mu pesem klije, raste, v cvetje gre“ (R. Ledinski). — Tako i Prešern: „Zmérom svoje goni slavčik, — Zmerom od ljubezni bije — Sercu sladke melodije“. Kakor Bog mu gerlo stvaril, — Dokler da je v grobu vtihnil. „Enak je pevec vencu poezije: — Vse misli zvirajo 'z ljubezni ene“. — Pésnik — umétnik stvarja vzorne misli — ideje ter jim daje prijetno odejo; kar je lepo, kaže v živi in mični besedi. Prilíčno razodeva pesnik — lirik sam sebe in po sebi opéva svoj dom in rod v vseh zadevah. — Čim bolj vzvišane so njegove ideje, čim bolje se z njimi vjema lepa vnanja oblika; tem više stoji pesnik in tem bolj se cénijo njegove poezije. — „Ut pictura poësis“ — pravi Horac, in v tem se šteje Prešern med pesnike perve verste, kajti vse poezije njegove so slikarija, ktera — pogledana od ktere koli strani — kaže vedno isto ljubeznjivo podobo. Ta vlada v vseh njegovih pesmicah, ktere so le spreminjanja ali variacije ene in iste melodije — o ljubljeni dévi, po kateri dospé pesnik — kakor iz sužnosti skozi puščavo v obljubljeni deželo — od slepe in posvetne ljubezni do razsvetljene in svete — v Bogu. In v tem so pravi pesniki nekako božji véstniki (vates) človeštvu.

Dóktorja —. Prešern se je učil, veliko učil vže v mladosti, kedar je po šolah obično bil med pervaki. Bil mu je dar nebeški — poezija — prirojen (poëta nascitur), ali vendar je to zmožnost sam budil, olikoval, doverševal — svëst si reka Horacijevega, da treba je k pravi umetnji obojnega (natura, ingenium, dives vena — studium, ars).

Kar je popëval o rojaku svojem M. Čopu, skoro da istina je tudi o njem, kakor spričuje mu verstnik M. Kastelic: „Slavnih Grekov in Rimljanov, — Albioncov, Italjanov, — Francije jezik bil Ti drag — Nemške pesmi Tvoje gladke, — In slovenske tako sladke — Čerti le vohaški vrag“ („Novic.“ 1849 l. 7) — „Nemški jezik imel je popolnoma v oblasti, in tako lepih, tako čistih, tako polno donečih, tako po mislih in po obliki doveršenih sonetov nij pisal sam mojster Göthe“, pravi J. Stritar (Zvon I. str. 350).

Misli svoje vzorne je jemal pogostoma iz sv. pisma, iz liturgije, iz življenja katoliške cerkve v prilikah in podobáh, v primerah ali vzgledih, katerih vendar ne obrača nespoštljivo ali žaljivo. — Znano mu je bilo kerščansko verstvo in npravstvo, znano pa tudi poganstvo, njegovo malikovje in basnoslovje, iz ktereга same po sebi prihajajo na dan pomenljive podobe v njegovih poezijah. — Znano mu je bilo lepo slovstvo novejših narodov neslovanskih, a tudi slovanskih.

Rad je prebiral narodno pesništvo, narodne pesmi slovenske, in po njih se je, kakor pobratim njegov Stanko Vraz, povzdignil dotlej, da je v posebni podobi (Severe, Lenore, Julije, Bogomile) umetno popeval dom in rod svoj slovenski, deržavo in cerkev, in zato so opazovali ga „vohaški vragovi!“

Iz poezij samih se vidi, kateri možje so ga navdihovali, kateri so z njim občevali. Kako na tanko je poznal na pr. Vodnika, Linharta, da ju je opëval tako kratko in krepko! — Bil je Prešern, kedar je hotel, pravi Kranjec, pa tudi Slovenec, in celó Slovan. — Beseda mu je kranjsko-slovenska, ne vselej slovnično pravilna, — pomniti je doba, v kateri je pisal —, a vendar jo dr. Fr. Miklošič v vseh svojih jezikoslovnih knjigah učenemu svetu kaže za vzgled besede novoslovénske. In „verlega kranjskega Slovenca, slavnega pesnika Prešerna“ imenuje ga A. Slomšek (Drobt. 1862).

Naravna bistrost, a tudi pridobljena učenost se kaže v obliki pesniški na pr. v tolikanj različnih, novih in starih merilih, v slokah, stilih, stopicah, v rimi; v umetni, notranji vsebini vsegdar primérni vnanji besedi; v tem, da lirik, kralj zlasti v sonetu, verlo skazuje se tudi epik, tu in tam celó v dramatični obliki; da nam je stvaritelj pervega sonetnega venca v slovenščini. In — kar doveršuje učenjaka, da je sam sebi pozneje — pričel je star 27 — 30 let — malo, kaj malo popravljal — v svarilo marsikterim pevačem sedanjim, kateri — stari 17 — 20 let — kasneje sramujejo se svojih poskušenj mladičevskih!

Franceta Prešerna —. Po pravilu: „Vsakemu svoje“ — dal je Prešern zabavljiv napis tudi svojim serčnim umotvorom, in sicer:

Pričujoče poezije.

Smé nekaj nas, ker smo Prešernove, biti prešernih;
Pésem kaže dovolj, kák je naš óde kroták.

Da je pesnik bil res krotak, da ni bil preširen, vidi se vže iz tega, da se s perva še s celim svojim imenom ni derznil na dan; podpisaval se je P., Dr. P., Dr. Preš.; v Čbelici l. 1832 — 33 Dr. Prešern; tako tudi odslej vedno v „Illyr. Bl., Carniolia“ in v vseh listih tajnih in javnih. — Kadar mu je slovničar Kopitar čestital: „Mazi Ti Bog Dohtar Prešérin“ — podpisal je svoj „Kerst per Savici“ Dr. Prešérin, češ, da znam pokoren biti, da se jezikoslovcu jaz (Doctor-Dichter) pač dam podučiti! — Tako se je podpisaval v „Novicah“ od l. 1845, ga je v „Kr. Čbelice“ drugem natisu M. Kastelic in dr. Bleiweis na grobnem spomeniku. — V „Poezijah“ pa se je tej obliki izognil sam; prav naj se torej piše pesniku ime „Prešern“.

Da pesnik ni bil preširen, vidi se tudi iz tega, da je dal svoje „Poezije“ pred natiskovanjem celo dijaku v nekako popravo; da je izpustil iz njih kakor iz spoštovanja do svojega tedaj še živočega učitelja in do že ranjkega premilega prijatelja znana seršena; da je po krotkem geslu jako skromno popeval sam o sebi. — Bil je Prešern krotak tako, da ga človek osebno sovražiti še ni mogel, ko bi bil tudi hotel. — Dobra duša razodeva se v vseh pesmih, vzlasti v labudnici; vsaj smo se zbratili prijatelji, ker dobro v sercu mislimo, poje na zadnje, in dokaj dni naj živi vsak, kar nas dobrih je ljudi!

Labud je pesnik, ki ranjen plava po jezeru življenja v strahu in upu, ki pa naposled ne obupa, marveč — preverjen po Bogomili — posveti se v ljubezni Čertomir ter vprav po svojih „Poezijah“ slednjemu, kdor ima serce, kliče:

„De srečin je le tá, kdor z Bogomilo
Up sreče unstran groba v persih hrani“.

Dr. France Prešern ni bil preširen; pač pa so preširni, kateri mu popravljajo lastno ime v „Prešeren, Preširen ali celo v Preširn“, češ, tak velikan, pa se še prav nisi pisati znal!

Prešern ni bil preširen; pač pa so preširni, kateri mu v pesmih prenarejajo lastne oblike, češ, le naše so prave, kar se je storilo l. 1866 v znani zbirki, v kateri je pesnik neistinit kakor v osebni sliki, tako i v pesemski obliki; kar se je storilo l. 1869 z V. Vodnikom — in vsled tega je na pr. Koseski l. 1870 strogo prepovedal Matici — preméniti mu lastne oblike!

Prešern ni bil preširen; pač pa so preširni, kateri po njegovi smerti priobčujejo stvari, katerih bi on sam (i Vodnik) na svetlo dati

nikdar dopustil ne bil, kar tudi pošteni Nemci hudo grajajo pri onih slepih čestilcih, kateri na pr. po Götheju, Grillparzerju itd. razglašajo nepotrebne pobirke!

Prešern ni bil preširen; pač pa so preširni, kateri — gerdeči nekdanje svoje učitelje — sedajni mladini (příšerně) pripoveduje in bodoči (bodeče) zapisujejo o mikavnih dogodkih in skrivnostnih zapletkah, o življenji polnem strasti in bojov, o kovarskih in osebnih njegovih, vzlasti duhovenskih sovražnikih, o slovstvenem Herostratu, o njegovem pijančevanju, nezakonskem ljubkovanju, o poslednjem duševnem opešanju itd.! — Oj taki lažnjivi preširnoslovci — „vsi pojte rakom žvižgat!“ —

„Vzemi zemlja, kar je tvojega; naj sprejme Kristus, kar je njegovega; mesó je iz zemlje; duh pak je od zgorej vdihnjen.“

Tako so molili o pogrebu Prešernovem; tako bodo molili, ako Bog da, o pogrebu mojem in tvojem, mili čitatelj! — Naj ima tedaj zemlja, kar je njenega; naj se ne izkopava več iz nje, kar je persténega. — Od zgorej je vdihnjen bil duh — pesniku; tje gori se ž njim povzdiguemo sami, tje gori slovénski učitelji z vzornim pesnikom kažimo svojim slovenskim učencam, in v tem blagovitem poslu vsakemu, kdor zna bolje, široko je polje. Iskreno vadimo svoje drage učence, da si iz njegovih „Poezij“ — iz krasnih cvetic — kakor marljive bučlice — nabirajo sladkega medú, ne pa — kakor ustudni pajki — hudega strupa, v vednem pa vérnem spominu, da lepi umetnji, torej tudi poeziji, geslo edino je pravo:

✱

✱ „Sursum corda!“ ✱

✱

Narava, vodnica učitelju.

(Dalje in konec.)

2. Poučevanje naj gleda na stališče, na katerem je učenec, in od tega naj vodi učenca brez presledkov in temeljito naprej. Da poslopje ne visi, mora se naj prej temelj prav uravnati; da bode pa učenje kaj koristilo prihodnjemu življenju, mora se učitelj ozirati, na kakem stališču je uže učenec. Ako tega ne ve, ni mu mogoče, primerno poučevati, saj ne ve, kaj učenec zna, in s čim in kako naj ga začne poučevati. Stališče učencevo je tedaj pervo, kar more učitelj poznati. Ni pa dosti, da učitelj le sploh ve, kako je izobražen učenec, še posebno in posamezno se mora o tem prepričati. To pa se zgodi, ako učenca s primernimi vprašanji peljemo do tje, da nam pove sam, kje da je? S tem spoznamo učencevo izobraženost, iz tega se pa tudi spozna spretnost učenikova.